

Rozhovor s Martinem Vopěnkou pro Knižní novinky - jaro 2013

Je možné překonat sám sebe?

Spisovatel, nakladatel, cestovatel a teď i předseda Svazu českých knihkupců a nakladatelů **Martin Vopěnka** (1963) studoval jadernou fyziku, ale té se nikdy nevěnoval, protože chtěl především psát. Psal básně, povídky, romány a nedávno vydal i trilogii pro děti Spící město, Spící spravedlnost a Spící tajemství, jejichž základem je vědecko-fantastický nápad. Jednoho dne všichni rodiče na celém světě usnou záhadným spánkem. Spí úplně každý, kdo měl někdy potomka, bdělí zůstali jen bezdětní dospělí, mládež a děti. Proč se to stalo? A co se na světě bude dít?

Ve své literární práci se snažíte překročit onu pomyslnou hranici lidských možností. Někdy to ale vypadá, že ji chcete zdolat i ve skutečnosti. Byl jste na Antarktidě, jezdíte do vysokých hor...Co vás k tomu vede?

Musím předeslat, že v poslední době už mnohem víc píši, než cestuji. Je ale pravda, že potřebu překonávat hranice v sobě mám už od dětství. Svůj díl zásluhy na tom jistě má můj otec, protože on neuznával žádné průměrné výkony. Pro něj neexistovalo nic než výjimečnost. Sice jsem ho asi zklamal, když jsem se nestal vědcem jako on, ale vydal se svou vlastní cestou spisovatele, nicméně ta potřeba neklást si malé cíle ve mně zůstala. Po mamince a jejích předcích jsem zase „zdedil“ židovství. To stojí za mým skeptickým postojem ke světu, za potřebou dívat se pod povrch věcí na skutečné pohnutky a rozpoznávat nebezpečí, která ostatní třeba ještě ani netuší. To všechno by ale bylo málo, kdyby mne ze všeho nejvíc nebavilo vydávat se na cestu literárních příběhů. V té chvíli jde všechna ctižádostivost i opatrnost stranou – a jedinou zodpovědnost mám právě vůči příběhu.

Zdá se mi, že na jedné straně vás to táhne do světa, ale na druhou stranu je pro vás ze všeho nejdůležitější návrat domů. Považujete takový návrat za štěstí?

To máte pravdu. A v poslední době jsem na cestách čím dál opatrnější. A stýská se mi po blízkých. Potřeba domova se nakonec promítá i do děje trilogie. Čtyři sourozenci jsou spánkem rodičů a následným spádem událostí doslova vrženi do světa. Nejmladšího Samuela unesou obchodníci s dětmi a zbývající tři sourozenci se ho vypraví hledat. Na konci prvního dílu se všichni čtyři šťastně shledají doma.

Máte čtyři děti, dvě holky a dva kluky, a udělal jste z nich své hrdiny Spící trilogie. I když je jasné, že reálná předloha je vždycky jen částí těch postav, byly pro vás právě ony tou základní inspirací?

Především je třeba říct, že ta trilogie není ani v nejmenších o nich. Oni jsou jen předlohou pro její hlavní hrdiny. Díky nim jsem se ale naučil rozumět dětské duši. A to pro mne bylo ze všeho nejdůležitější: popsat celou situaci pohledem dítěte. Spolu s dítětem ji prožít. Jedině tak může vzniknout kniha, která děti zaujme. Je to příběh o přežití: dramatický a možná i trochu drsný. To, co sourozencům vždy znovu pomůže, je jejich vzájemná soudržnost a láska. To, že se mohou spolehnout sami na sebe. I když se to během příběhu musí teprve učit.

Nejen děti a rodiče ve vaší Spící trilogii chtějí posunout svět dál, svým způsobem ho zachránit, ale mám dojem, že to chcete i vy sám. Ačkoliv tvrdíte, že chcete především psát, stal jste se nedávno předsedou Svazu knihkupců a nakladatelů. Neodvede vás tahle funkce od psaní?

Především: svět se nedá zachránit. Na to jsem příliš skeptický. Nějaké schopnosti snad ale mám a pokusím se je dát ve prospěch, jak doufám, dobré věci. Svůj úkol spatřuji především v tom dobře náš obor (nyní myslím nakladatelskou činnost) reprezentovat. Komunikovat s politiky i s veřejností,

vysvětlovat. O své psaní se nebojím. Člověk nemůže sedět pořád zavřený. Jistě mi neuškodí jít občas mezi lidi.

Když jsem si přečetla vaše prohlášení při přebírání téhle práce, nabyla jsem dojmu, že vám jde o proměnu té instituce. Jak byste ji chtěl proměnit?

No, nepřináším žádnou revoluci. Ani neslibuji zázraky. Důležité je, abychom byli více vidět. Protože i v minulosti se udělalo dost práce, ale nebyla tolik vidět. Zdá se mi, že někdy vystupujeme jako uzavřená společnost, tváříme se nedůtklivě.... Mám před sebou dva roky, které budou klíčové. Protože jestli se ani s příští vládou nedohodneme na zásadním obratu ve vztahu českého státu ke knižní kultuře, pak je to, obávám se, ztracené. Pak bychom mohli řešit už jedině drobné interní záležitosti, a k tomu bych nebyl potřeba.

A jaké konkrétní kroky máte na mysli?

Především si myslím, že v tak malé jazykové oblasti, jakou jsme, bychom si zasloužili nikoliv nižší, ale nulovou sazbu daně z přidané hodnoty. Nyní je 15%, což je skoro nejvíce z celého civilizovaného světa. Přitom přínos pro státní rozpočet je zanedbatelný. Naopak budoucí příjmy plynoucí z vyšší čtenářské gramotnosti a větší dostupnosti a různorodosti knih by mohly případnou ztrátu daleko převýšit.

Bojujete za lepší podmínky knižního trhu, píšete romány, vydáváte knihy a přitom jste vystudoval jadernou fyziku. To jste studoval proto, že se vám to líbilo, nebo jste tak chtěl navázat na práci svého tatínka, slavného matematika?

Moje láska to nikdy nebyla. Fakultu jadernou a fyzikálně inženýrskou jsem vystudoval jednak proto, že bych se tehdy na humanitní studium asi nedostal (a nechtěl jsem jít na dva roky na vojnu), jednak proto, že mne tam otec dotlačil. Přestože jsem měl schopnost vysoké matematice i fyzice porozumět, nebyl jsem v těch oborech tvůrčí. Takže jsem ty roky považoval a dosud považuji za nejztracenější ve svém životě. Až před časem se mi zúročily, když jsem díky schopnosti porozumět současné astrofyzice napsal román Pátý rozměr..

Zdá se, že každá věc, na kterou narazíte, a považujete ji za zajímavou, je nejen hodná vaší pozornosti, ale vy ji chcete přímo zdolat. Teď narážím na vaše dálkové běhy na lyžích. Vy jste jezdil na lyžích od malička?

Kdepak, já začal opravdu soustavně běhat na lyžích až po třicítce. U nás v rodině se nelyžovalo. Myslím, že dlouhé závody v běhu na lyžích (jako letošní devadesátikilometrový Vasův běh ve Švédsku) mi částečně nahrazují ty cesty do pustiny. Během takového závodu si můžete ve zhuštěné podobě prožít úplně všechno: zoufalství, zmar, ale i radost a pocit vítězství (v mém případě vítězství sama nad sebou). Je to úžasný zážitek a kvůli němu to celé dělám.

Zřejmě jste tu houževnatost, cílevědomost, neústupnost zdědil po svém tatínkovi, který byl na počátku našeho nového věku, tedy po roce 1989 také ministrem školství a musel prosadit i výměnu starých struktur. Což s sebou neslo i jistě útoky z mnoha stran. Četl jste jeho knihy a čtou vaše děti vaše knihy?

Nečetl jsem je všechny, což je dáno i tím, že některé jsou vysloveně odborné. Moje děti ještě nejsou tak velké, aby mohly číst romány pro dospělé (snad s výjimkou toho nejstaršího, kterému je devatenáct). Mé romány pro dospělé jsou někdy hodně drastické, nezastírají pravou podobu zla. A jindy zase náročné, jako v případě Pátého rozměru. Tři ze čtyř ale četly trilogii, která je jim určená,

četly ji s velkým zaujetím a nezlobily se na mě, že jsem tm jejich povahy použil. Toho jsem si velice cenil.

Vraťme se tedy ještě ke Spící trilogii. Základní je tam fenomén spánku jako něco, co je kuklou, z níž se vylíhne motýl. Spánek může totiž mnoho věcí změnit, ale také poskytuje sny a možnost dostat se do jiného času i prostoru. Co vás na spánku tak fascinuje a proč celá trilogie je na něm založena?

Mne osobně spánek v reálném životě nijak nefascinuje. Fascinoval mne ale ve světě mého románu, protože tam právě došlo k tomu pozoruhodnému jevu, že všichni rodiče na celém světě usnuli. Takový hromadný spánek v sobě jistě nesl nějaké hlubší poselství, které jsem spolu se svými dětskými hrdiny musel objevit. Opravdu se pak ukázalo, ale až ve třetím dílu Spící tajemství, že se skrze spánek dá vstoupit jakoby za oponu našeho světa. A nejmladší Samuel tam nakonec objeví řešení.

Už jste řekl, že vám není líto času a energie na to, abyste vedl Svaz knihkupců a nakladatelů. A ještě vám zbývá čas i na práci ve vlastním nakladatelství? Nazval jste je Práh. Má snad ten název naznačit opět nějaké překročení? Kdy a proč jste to nakladatelství založil a kolik už jste vydal knih?

Vydávání knih mne živí, ať se mi to líbí nebo ne. Takže tento čas ošidit nemohu. V roce 1990, kdy jsem Práh založil, jsem si myslel, že tam budu vydávat samá vynikající a významná díla. Zároveň mi ale od počátku šlo o to zabezpečit se pro psaní. Rychle jsem vystřízlivěl z toho prvního předsevzetí a ani to druhé není snadné naplnit, i když se mi to částečně daří díky bestsellerům jako Stev Jobs, Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše, Madeleine. Jsem rád, že se mi vedle vysloveně komerčních titulů daří každý rok vydávat i pár knih vysloveně hodnotných. Uvést mohu Úhelný kámen evropské vzdělanosti a moci od svého otce, Historii Evropy Renáty Fučíkové, Tichá srdce, která nyní vydávám Aleně Jěžkové nebo trilogii Opera nás baví, Divadlo nás baví, Balet mne baví od mé manželky Anny Novotné. Letos nepochybně stihnu vydat už pětistou knihu nakladatelství Práh. Čtenáři Knižních novinek se to jistě dovědí z naší inzerce v tomto časopise.

Chtěla bych jen dodat, že Martin Vopěnka je šťastný člověk, protože jeho život je naplněn mnoha různorodými činnostmi po okraj.

Milena Nyklová